

HET LITTEKEN VAN DE DOOD

HET LITTEKEN VAN DE DOOD

DE BIOGRAFIE VAN
JAN WOLKERS

DE BEZIGE BIJ AMSTERDAM 2017

ONNO BLOM

**WE ARE SUCH STUFF
AS DREAMS ARE MADE ON, AND OUR LITTLE LIFE
IS ROUNDED WITH A SLEEP.**

SHAKESPEARE, *THE TEMPEST*

INHOUD

13 Proloog

1 HET LITTEKEN VAN DE DOOD

- 35 Deze dag gaat nooit voorbij
- 39 Het litteken van de dood
- 43 In de schaduw van het voorgeslacht
- 51 De zwarte strop der bewondering
- 58 Voor koffie en thee
- 63 De Deutzstraat
- 68 Geheime genieting
- 74 De ark
- 77 Oprecht als de duiven
- 83 Belijdenissen des ongeloofs
- 88 Gezinsverpleging
- 95 Springbok en perlmoen
- 106 Kerk, Kut en Kapitaal
- 114 De verbrokkelde spiegel
- 122 Lord Wanhoop
- 129 Bomen stonden als donkere gordijnen
- 137 De poorten der hel
- 144 Distributiekantoor
- 149 Nooit verder dan de Morspoort
- 156 Ik kom nooit meer terug

2 DE VERLOREN ZOON

- 169 De Rembrandt van het Derde Rijk
- 177 De Spin
- 181 De Bolsjewiek
- 187 De tors
- 190 Rembrandt gelauwerd
- 193 Laatste mogelijkheden
- 199 De Here heeft genomen
- 203 De verloren zoon
- 208 Hongerkunstenaar
- 215 Het tillenbeest
- 220 Zwarte bevrijding
- 228 10.000 jaar 2 ct in de week!
- 233 De Apollo van de Côte d'Azur
- 239 Zelfmoord op papier
- 248 De Van Gogh van de geestgronden
- 254 Ploert, schoft, christen

3 DADI

- 261 Maria
- 271 Uitzicht
- 276 Van de ene kooi in de andere
- 284 Een braaf jongske
- 289 Oproerkraaier
- 298 Een geboren polygamist
- 304 Lazarus in Valkenburg
- 311 Jan, Jan en Janna
- 317 Droomatelier
- 330 Vreemdelingenlegioen
- 335 Het ongeluk
- 339 Zoutzuur op zink

- 343 Hunkering naar de gehate
- 349 Bang van het kind
- 354 Geheime Liebe
- 360 Jongen met haan
- 366 Piëta

4 **AMOUR FOU**

- 375 Een lekkere meid
- 379 s.v.p. neuk me nu direct
- 387 Leda en de zwaan
- 392 Enkeltje Parijs
- 399 C'est un Hollandais!
- 407 The song is you, Archibald
- 413 Vrouw met kat
- 419 Moeten in haar reet
- 427 Vakantiestrip
- 434 Een ongewoon goed brok proza
- 441 Caesar en Brigitte Bardot
- 446 Wrap your troubles in dreams
- 450 De ene meid na de andere

5 **RASSCHRIJVER**

- 463 Een vleermuizengrot
- 471 Serpentina's petticoat
- 477 Karina
- 488 Kort Amerikaans
- 501 Kunstfruit
- 514 Een roos van vlees
- 527 Een zonloze planeet
- 537 De hond met de blauwe tong

- 546 Terug naar Oegstgeest
- 563 De hittegolf
- 579 De veters van Darwin
- 585 Horrible tango
- 597 Schilder-, muziek- en blootshow
- 609 Jan met Ho

6 EEN VERTEREND VUUR

- 619 Dag lief, fijn eiland
- 629 Turks fruit
- 646 Groeten van Rottumerplaat
- 655 Werkkleding
- 668 'Olga, c'est moi'
- 682 Amstelglorie
- 688 De walgvogel
- 708 Nag Hammadi
- 713 Dode ouwe adelaar
- 721 Nooit meer Auschwitz
- 725 De kus
- 734 De judaskus
- 747 Voske
- 752 Welkom in Zweden
- 760 De kou van de kelder
- 769 De Vriendinnen
- 783 Het zoete der aarde
- 790 De doodshoofdvlinder
- 806 De perzik van onsterfelijkheid
- 817 Tiny little fingerprints

7 WINTERBLOEI

- 827** Pomona
- 835** Een mandorla van bloed
- 840** Brandende liefde
- 850** Je eigen stijve lul als bladwijzer
- 858** De jongens
- 865** Cyaankali voor de critici
- 876** Dat liefvallige Texelse bloempje
- 888** Gifsla
- 895** De onverbiddelijke tijd
- 905** Terug naar Terug naar Oegstgeest
- 911** Winterbloei
- 917** Een raaf op het beeld van Pallas
- 925** Het bezoek van Alberto Moravia
- 928** Hard als glas
- 935** De achtertuin
- 940** Walgasten
- 949** Zomerhitte
- 956** Een beetje walm
- 963** Het laatste gele blad
- 969** Zo is het genoeg

- 975** Epiloog

- 991** Noten
- 1079** Bibliografie
- 1097** Personenregister
- 1111** Dankbetuiging
- 1115** Colofon

PROLOOG

Op een mooie herfstdag in 2006 nam ik in Den Helder de boot naar Texel. Aan de andere kant van het water lag het eiland onder een woeste wolkenlucht te glinsteren in de zon. De overgang van de wal naar het eiland, van deze naar gene zijde, ben ik altijd als mythisch blijven ervaren – zelfs nu ik de tocht over het Marsdiep ontelbare malen heb gemaakt.

Jan Wolkers had me opgebeld en gevraagd of ik naar Texel wilde komen. Die zomer had ik De Bezige Bij verlaten, waar ik als adjunct-uitgever twee jaar lang met hem had samengewerkt, om me weer aan het schrijverschap te wijden. Wolkers vond het jammer dat ik bij de uitgeverij was vertrokken en wilde me graag weer zien.

In Pomona, zijn hagelwitte huis aan de rand van het bos en met uitzicht over de weilanden, wachtte Wolkers mij op als een grijs bekrulde Triton met de hoorn des overvloeds. Zijn vrouw Karina had de tafel vol lekkernijen gezet: sandwiches met knoflook en komkommer, gerookte zalm met dillesaus, knapperige broodjes met rauwe ham, hardgekookte eieren met zelfgemaakte mayonaise, flessen goudgele, bruisende appelder, aardbeien uit Texels zelfpluktuin. En voor bij de koffie: gifgroene kikkertaartjes en versgebakken, schelpvormige madeleines.

Toen we hadden gegeten tot we bijna ontploften, vroeg Wolkers me wat mijn toekomstdromen waren. Ik vertelde hem dat ik graag de biografie wilde schrijven van een groot Nederlands kunstenaar.

‘Daar zijn er niet veel van,’ lachte Wolkers.

‘Nee,’ zei ik.

Er viel een korte stilte. Wolkers streek een lucifer af, trok de

vlam in een klein sigaartje en zei: ‘Dat lijkt me een goed idee.’¹

Op het voordek van de laatste boot terug, onder een helder firmament, was ik niet alleen voorzien van een tupperware bakje met fricandeau die smolt op de tong, ‘Kariina!’ had Wolkers naar de keuken geroepen, ‘je laat die jongen toch niet verhongeren, geef hem wat mee voor op de boot!’, maar ook van de opdracht van mijn leven. Dat ik de opdracht intuïtief aanvaardde, kwam voort uit een fascinatie voor Wolkers’ romans en verhalen, die ik vanaf mijn twaalfde uit de boekenkast van mijn vader had gehaald en stuk voor stuk verslonden. Het was een tintelende gedachte dat Jan zijn jeugd had doorgebracht in Oegstgeest en Leiden, de stad van mijn eigen jeugd. En het stond mij enorm aan dat hij een dubbeltalent was. Niet alleen schrijver, maar ook beeldhouwer en schilder.

Maar ik wilde de opdracht vooral *omdat hij het was*. Ik had Jan Wolkers leren kennen als een warme, humoristische man met een enorme uitstraling. Als hij de kamer binnenkwam, leek het wel of iemand een straalkachel aanzette. Tegelijk beschikte hij over een enorme ontroerende kracht en leek hij wel te worden voortgedreven door een duistere onderstroom. Er viel veel aan hem te ontdekken.

De reden dat ik van Wolkers geen monografie maar een biografie wilde schrijven, kwam voort uit liefde voor het genre. Niet zozeer, moet ik met enige schroom erkennen, voor het lezen van biografieën. Ik ben het eens met Vladimir Nabokov die heeft gezegd: ‘They are great fun to write, generally less fun to read.’²

Nee, het ging mij om de liefde voor het schrijven van een biografie. Die was ontwaakt bij het maken van persoonlijke interviews voor de krant en opgelaaid toen ik *Zijn getijdenboek* over Harry Mulisch schreef en de biografische schets *Het fabeldier dat Komrij heet*. Ik hield van het concrete, het ambachtelijke van het onderzoek, van het volgen van sporen in de wereld en van het portretteren zelf. Het schrijven van een biografie gaf me, heel af en toe, het gevoel te raken aan het wezen van het bestaan.

De volgende dag ging de telefoon. Wolkers aan de lijn. ‘Is dat boek al af?’

Hij bulderde van het lachen. ‘Het viel me op,’ vervolgde hij het gesprek quasidreigend, ‘dat je gisteren wel tweemaal naar de wc bent gegaan.’

Ik kon het niet ontkennen.

‘Dat was natuurlijk, omdat je daar stiekem zat op te schrijven wat ik allemaal net had gezegd.’

Ik ontkende nu met klem.

‘Dat moet je juist wél doen.’³

‘Discretion,’ zei Lytton Strachey al, wiens *Eminent Victorians* voor de biografie de moderne tijd inluidde, ‘is not the better part of biography.’⁴

We spraken af dat we voor de biografie samen zijn persoonlijk archief systematisch zouden ontsluiten. En dat ik hem aan de hand van het materiaal dat we erin zouden aantreffen uitgebreid zou interviewen. Nog belangrijker was dat we een overeenkomst moesten opstellen waarin Wolkers mij vrije toegang verleende tot zijn volledige archief en me het recht gaf om daar vrijuit, zonder het voor publicatie aan hem te hoeven voorleggen, uit te citeren.

Het getuigt van moed dat Wolkers mij dat heeft toegestaan: een ongeautoriseerde biografie te schrijven op basis van al het materiaal, ook het meest intieme en schaamtevolle, dat ik ongetwijfeld in de diepe laden van zijn archief zou vinden. Hij aarzelde geen moment. Wolkers was ervan overtuigd dat ik alleen zo, in volle vrijheid, het best mogelijke boek zou kunnen schrijven.

Zonder het te beseffen gaf Wolkers me op die eerste dag op Texel niet alleen de opdracht van mijn leven, maar ook de vraagstelling van mijn biografie. Het viel me op dat hij in de verhalen die hij vertelde geen onderscheid maakte tussen zijn herinneringen en de wereld van zijn romans.

Toen wij samen naar zijn atelier liepen – of eigenlijk: hij schuifelde op vilten sloffen langzaam naast me – en ik luisterde naar wat hij me vertelde over de schilderijen die op de ezels stonden en naar de bronzen, ijzeren en glazen beelden op de tafels, begreep ik dat ook al zijn beelden en schilderijen op de een of andere manier hun oorsprong vonden in een persoonlijke herinnering of een er-

varing. ‘Niemand is dichterbij de waarheid gebleven dan ik,’ zei hij. ‘Mijn leven en werk zijn één.’⁵

Ik besloot om een echte kunstenaarsbiografie te schrijven over leven en werk van Jan Wolkers. Het een in het ander, en het ander in het één. Hoe maakte hij van zijn leven werk en hoe bepaalde zijn werk zijn leven? Wat dreef hem? Wat *was* Wolkers’ waarheid?

Na mijn eerste bezoek aan Pomona heb ik Wolkers een jaar lang bijna dagelijks gesproken. Meestal ging het initiatief van hem uit. Dan belde hij ’s middags om een uur of drie, net nadat hij uit zijn atelier kwam, waar hij een paar uur in volstreekte eenzaamheid had gewerkt aan een schilderij. Die gesprekken gingen over van alles. Ze waren vrolijk en associatief, hoogstpersoonlijk en zonder structuur. Omdat ik zijn goede raad in mijn oren had geknoopt, maakte ik daarvan notities.

Geregeld reisde ik een dag af naar Texel om met Wolkers te spreken over min of meer toevallige onderwerpen. Zo sprak ik hem over zijn allereerste gedicht en over zijn allerlaatste grote schilderij. In de zomer van 2007 zocht ik Wolkers op om hem te interviewen ter gelegenheid van zijn vijftigjarig schrijverschap.⁶

We maakten een afspraak om te beginnen met het openen van zijn persoonlijk archief. Die afspraak werd door Wolkers afgezegd met een grap. Op 17 september 2007 belde hij me op en zei grinnikend: ‘Je kunt volgende week donderdag niet, zoals afgesproken, naar me toe komen. Ik moet die dag naar de doodgraver om mij opnieuw te laten opmeten en een nieuwe kist te laten maken. Nu mijn voeten zijn ingezwachteld ben ik namelijk langer.’⁷

Wat was er aan de hand? Wolkers was getroffen door wondroos. Hij sleepte zijn lichaam als een molensteen door het huis. Zijn moeilijke voeten werden elke dag door Karina gebalsemd en verbonden. Op 2 oktober zwol de grote teen van zijn rechtervoet op – ‘jij bent de biograaf, jij moet weten welke teen het precies is,’⁸ merkte Karina spottend op toen ze me belde – en werd de pijn zo hevig dat hij moest worden opgenomen in het Gemini Ziekenhuis in Den Helder. Daar werd hij geopereerd, kreeg een

zware antibioticakuur en leek langzaam op te knappen.

Op 11 oktober 2007 zocht ik hem op in het ziekenhuis. Achteraf was dat gesprek een kroniek van een aangekondigde dood. Hij vertelde over de demonen die hem 's nachts kwamen opzoeken. De geest van Gerrit, zijn oudste broer. Zijn vader en moeder. In zijn nachtmerries hoorde hij zijn dochttertje roepen, dat in 1951 op tweejarige leeftijd was omgekomen bij een gruwelijk ongeluk.

Omdat ik verkouden was omhelsde ik Wolkers niet, zoals gebruikelijk was, toen ik na een paar uur afscheid van hem nam. 'Don't breathe on me – it comes like Ice,' citeerde hij de laatste woorden van John Keats. Voorzichtig pakte ik zijn handen en voelde hoe licht, benig en zacht die waren. Zijn perkamenten vel was bijna doorschijnend geworden. Hij kneep zachtjes terug en liet los. Wolkers zwaaide vrolijk uit zijn ziekenhuisbed toen ik de hoek omsloeg.⁹ Het was de laatste keer dat ik hem in levenden lijve heb gezien.

Boze tongen hebben wel beweerd dat de dood van Jan Wolkers – op vrijdag 19 oktober 2007, om halftwee 's nachts, thuis op Texel – het beste was wat zijn biograaf had kunnen overkomen. Om te beginnen was het leven van de kunstenaar nu afgesloten. Mijn boek had niet langer een open einde. Maar belangrijker was, zo spraken de boze tongen, dat ik bij het schrijven van het verhaal van Wolkers' leven niet langer aan de hand van de meester zou kunnen lopen of kon worden verblind door liefde en vriendschap.

Ik had het risico graag willen nemen. Naast het feit dat ik Wolkers een langer leven had gegund, nam hij nu, vóór ik hem de belangrijkste dingen had kunnen vragen, al zijn kennis en herinneringen mee zijn kist in.

Na zijn dood stond ik er alleen voor. Ware het niet dat Wolkers' weduwe Karina, die vijfenveertig jaar lang bijna geen dag van zijn zijde was geweken, nog springlevend was. Karina beschikt bovendien over een ijzeren geheugen. In de laatste jaren van Wolkers' leven fungeerde ze als wandelende encyclopedie van zijn leven. 'Ze kent mij beter dan ik mijzelf,' zei Wolkers tegen mij. Als Karina

bij hoge uitzondering iets niet wist – omdat zij soms niet de kleinste aanwijzing kreeg wélk encyclopedisch feitje hij wilde weten – klonk het verontwaardigd: ‘Wéét je dat niet? Schandelijk. Ik ruil je in.’¹⁰

Toch was er ook een tijd vóór Karina geweest. Ze wandelde als zestienjarig meisje in de zomer van 1962 zijn leven in. Wolkers was toen zesendertig, al twee keer getrouwd geweest en stond op het punt als romanschrijver te debuten. Het materiaal over zijn leven voor die tijd had hij netjes in zijn archief opgeborgen. Daar sprak hij wel over met haar, maar daar was zij natuurlijk niet bij geweest.

Wolkers besprak veel met Karina, maar niet alles. Vanaf 1967 begon hij elke ochtend bij de koffie met vulpen in een grote kantooragenda op te schrijven wat hem de dag tevoren was overkomen. Zijn dagboek diende als geheugensteun in een tijd waarin zijn leven zo vol, bruisend en hevig was geworden dat hij vreesde dat details hem zouden ontsnappen.¹¹

Hoewel vanaf 2005 een aantal van Wolkers’ dagboeken is gepubliceerd, waren die niet met het oog op publiek geschreven. De dagboeknotities zijn aards, eerlijk en hoogstpersoonlijk. Ze zijn schaamteloos. Karina las nooit in zijn dagboek – en nu nog steeds heeft ze niet alle jaren doorgenomen. Vlak voor zijn dood zei hij tegen haar: ‘Ik hoop niet dat je teleurgesteld in me zal zijn als je ze leest.’¹²

Van meet af aan ben ik op mijn hoede geweest, en heb ik aan bronnenkritiek gedaan. Putten uit de ene bron betekent iets anders dan putten uit de andere. Zijn dagboek was niet geschreven om gelezen te worden, en zijn brieven slechts door één specifiek persoon. Wolkers was niet zo’n brievenschrijver, zijn correspondenties zijn niet groot, en beperken zich, een enkele uitzondering daargelaten, tot zijn eerste vrouw Maria, zijn tweede vrouw Annet-Marie en zijn oudste zonen.

De essays van Wolkers woog ik anders dan zijn verhalen, romans en gedichten. Om te beginnen zijn die van later datum: Wolkers schreef zijn essays vanaf de jaren negentig van de vorige

eeuw en hij keek daarin terug. Hij vatte het genre bijzonder op: zijn essays zijn verkapte memoires én buitengewoon aanstekelijke verhandelingen over onderwerpen van allerlei soort. En binnen de romans moet een onderscheid worden gemaakt tussen de zelfverklarde ‘autobiografische roman’ *Terug naar Oegstgeest* en de andere autobiografische romans, waarin de held op een enkele uitzondering na Wolkers’ alter ego is.

Bij het gebruik van literair werk als bron voor de beschrijving van een kunstenaarsleven moet voorzichtigheid worden betracht. Toch bevatten Wolkers’ romans, verhalen en essays een schat aan gegevens over de emotie, de sfeer en de taal waarin hij zich zijn leven heeft herinnerd.

Als je de gebeurtenissen uit het leven van Wolkers’ alter ego’s uit zijn romans en verhalen op chronologische volgorde zou zetten – van de vroegste jeugd in *Terug naar Oegstgeest*, de adolescentie in *Kort Amerikaans*, het eerste huwelijk in *Een roos van vlees* en het tweede in *Turks fruit* –, dan houd je een twee vuisten dikke verbeelde autobiografie in handen. Wat zou er gebeuren als ik die fictieve gegevens vergeleek met het materiaal dat ik aan zou treffen in zijn persoonlijk archief, in dagboeken en brieven, in interviews met hem én in de getuigenissen en herinneringen van mensen die hem nabij zijn geweest? Op het snijvlak van Wolkers’ twee levens, het feitelijke en het fictieve, bevindt zich deze biografie.

Op 16 oktober 2007, nog geen week nadat ik Wolkers had opgezocht in het Gemini Ziekenhuis, belde Karina me op. Ze zei: ‘Jan is stervende.’

Karina vertelde me dat hij was gediagnosticeerd met leverfalen, elk moment kon overlijden, en daarom de dag tevoren vliegensvlug met de ambulance naar huis was gebracht. ‘s Avonds was hij in een diepe slaap weggezonden en Karina dacht niet dat hij nog wakker zou worden. ‘Vertel het alsjeblieft nog aan niemand,’ zei ze, ‘maar ik moest het je zeggen. Ik zou willen dat je me helpt als Jan dood is. Je bent de aangewezen persoon.’¹³

Twee etmalen later, diep in de nacht, ging de telefoon. Ik nam

op. De stem van Karina zei in het duister: ‘Dag lieve Onno, het is zover. Jan is een paar minuten geleden gestorven. Kom je morgen naar het eiland?’¹⁴

Dat heb ik gedaan. Ik nam op 19 oktober de vroege boot naar Texel en reed door de mist naar Pomona. Samen met Karina nam ik afscheid van Wolkers in het kleine atelier, waar hij de afgelopen dagen had liggen slapen en was gestorven. Hij lag op bed. Hij zag er prachtig uit. Rustig. Een getemde leeuw met witte manen. Zijn oranje t-shirt en blauwe Italia-sportjack deden pijn aan mijn ogen. Ik had de neiging om hem aan te raken, vast te pakken. Een kus op zijn voorhoofd te drukken. Maar ik deinsde terug. Bevroor.

Toen Karina en ik de kamer verlieten en de gang in liepen, donderde de wereld over ons heen. Er volgde een paar uur van koortsachtige voorbereidingen voor de uitvaart. De belangrijkste mensen in Wolkers’ leven moesten worden gebeld. Nadat het bericht van zijn overlijden bekend was geworden, gaf ik tientallen interviews aan journalisten van kranten, radio en televisie. Er stonden twee straalwagens van de NOB op de Rozendijk, terwijl Wolkers stil lag opgebaard in zijn atelier. De laatste journalist vertrok die nacht om halfdrie.

Nooit heb ik overwogen om te weigeren wat Karina me vroeg. Maar ik realiseerde me al snel dat mijn positie als biograaf voor goed was veranderd. Van iemand die in stilte aan een boek was begonnen, werd ik op de televisie geportretteerd als Wolkers’ aangenomen zoon. Voor ik één letter op papier had, liep ik nu opzichtig rond in de epiloog van mijn eigen boek.

Ik begrijp dat mijn rol argwaan wekte. Dat ik door sommigen werd – en word – beschouwd als iemand die een smetteloos standbeeld voor zijn held wilde oprichten. Toch is dat nooit zo geweest. Deze biografie is geen poging om Wolkers te verdedigen, op te hemelen, zijn blazen te schonen of zijn slechte eigenschappen onder het tapijt te vegen. Niets is zo saai als een hagiografie, een gepolijste kroniek van een glansrijk leven. Geef mij maar een onstuimig, obsessief en rebels bestaan. Een leven met rouw- en rafelranden.

Ik heb gemerkt dat als je materiaal bekijkt en verzamelt over de held van je boek, alles interessant wordt. Zelfs het ogenschijnlijk onbelangrijke, het onooglijke, het smerige, het amorele. Alles. Ik ben tot op de dag van vandaag nieuwsgierig gebleven naar de details van Wolkers' leven omdat die de sleutel naar zijn biografie zouden kunnen zijn. Ik wilde niets missen door een open blik te handhaven. Me laten verwonderen. 'Jongens, het leven is een vreemde reis, / Maar wellicht leert een mens wat onderweg,'¹⁵ dichtte Nijhoff. Ik ken de regels uit mijn hoofd omdat Wolkers ze geregeld citeerde.

Er komt nog iets bij. Persoonlijke betrokkenheid staat wetenschappelijke distantie niet in de weg. Leon Edel, biograaf van Henry James en biograaf van de biografie, vond dat een biograaf zowel moest observeren als participeren.¹⁶ Ik had afstand én nabijheid nodig, en empathie is daarbij van grote waarde. 'Zonder betrokkenheid kun je geen biografie schrijven,' stelde Sem Dresden, autoriteit op het gebied van het genre.¹⁷ Volgens Dresden moet een biograaf om zijn held te portretteren diens leven niet alleen 'hebben' maar ook 'zijn'.¹⁸

Richard Holmes, de 'Romantic Biographer' van Coleridge, Shelley en Stevenson, ging nog verder. Holmes beschreef in zijn *Footsteps* de grimmige en onbarmhartige tocht die hij als jongeman aflegde door de Franse Cevennen in het spoor van Robert Louis Stevenson. Holmes verkeerde, net als zijn held anderhalve eeuw eerder, louter in het gezelschap van een ezel en sliep op de kale rotsen onder de naakte hemel. Zo wilde hij zijn held nabijkomen.

Op een zeker moment had Holmes het gevoel dat Stevenson aan de andere kant van een rivier op hem stond te wachten. Op een eeuwenoude, met klimop overwoekerde brug, die halverwege de rivier was ingestort, kwam Holmes tot zelfinzicht. Hij realiseerde zich dat de afstand tot het verleden overzichtelijk, maar wezenlijk onoverbrugbaar was.¹⁹ De jonge Holmes kwam tot een verrassende conclusie. Zijn tocht leidde hem niet naar de fictie, maar naar de feiten. In zijn laatste regel kwam hij, dwars door de onherbergzame Cevennen, aan bij de biografie zelf.

Mijn onderwerp wist beter wat mij te wachten zou staan op mijn barre tocht in zijn voetspoor dan ikzelf. Toen het nieuws naar buiten kwam dat ik zijn biografie zou gaan schrijven, in juni 2007, precies tien jaar geleden, zei Wolkers tegen de interviewer van *NRC Handelsblad*: ‘Arme Onno, zweet, bloed en tranen zullen langs zijn rug lopen.’²⁰

De biografie is een ongrijpbaar genre. In *Biography. A very short introduction* concludeert Hermione Lee, de grande dame van de Britse biografie, die de levens van Edith Wharton en Virginia Woolf te boek stelde, op basis van jarenlang onderzoek en omgang met het genre: ‘Er zijn geen regels voor de biografie.’²¹

De status van het genre is onzeker, vanwege het ontbreken van vaststaande regels. Die status deelt het met meer historisch onderzoek. W.H. Auden heeft de twijfelachtige status van de biografie ironisch verwoord in zijn gedicht ‘Who’s Who’, dat opent met dit kwatrijn:

A shilling life will give you all the facts:
How Father beat him, how he ran away,
What were the struggles of his youth, what acts
Made him the greatest figure of his day.²²

In de wetenschap is vaak op de biografie neergekeken. En nog steeds geven sommige academici geen shilling voor het genre. In de verantwoording bij zijn biografie over Jan Hanlo, gepubliceerd in 1998, schreef Hans Renders: ‘De *wetenschappelijke* schrijversbiografie bestaat niet.’²³ Maar Renders promoveerde wel op die biografie van Hanlo.

In zijn oratie, tien jaar later, bij de aanvaarding van zijn benoeming tot hoogleraar Geschiedenis en Theorie van de Biografie aan de Rijksuniversiteit Groningen, moest hij opnieuw vaststellen dat één vastomlijnde definitie van de biografie niet bestaat. ‘Jazeker, een ideale biografie is goed geschreven, liefst reportageachtig van opzet, is geen opzoekboek en maakt duidelijk dat een leven alleen